

طرح‌نامه کرسی ترویجی

۱. عنوان کرسی:

عنوان فارسی: امر دینی و علوم انسانی از منظر آیت الله جوادی آملی
عنوان انگلیسی: Religious Matters and Human Sciences from the Perspective of Ayatollah Javadi Amoli
عنوان عربی: الشؤون الدينية والعلوم الإنسانية من منظور آية الله جوادی آملی

۲. خلاصه طرح‌نامه: (حداقل ۱۰۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ کلمه):

الف. شرح موضوع: موضوع کرسی ترویجی بطور دقیق و علمی شرح داده شود. موضوع اصلی این طرح نامه تبیین دیدگاه آیت الله جوادی آملی درباره علوم انسانی اسلامی است. آیت الله جوادی آملی از رهگذر عبور از تلقی تجربه‌گرایانه به علم و علوم انسانی نافذ تقید علم در معنای حسی و تجربی هستند و معتقدند هویت علم و از جمله علوم انسانی در انکشاف آن نسبت به معلوم است. ایشان معتقد است معیار دینی بودن علم، دو امر است که یکی معرفت‌شناختی و دیگری هستی‌شناختی است. از منظر معرفت‌شناختی به این باید توجه داشت که آنچه به عنوان علم عرضه می‌شود، باید انکشاف از واقع داشته باشد، بنابراین هویت علم و از جمله علوم انسانی در انکشاف آن نسبت به معلوم است. از منظر هستی‌شناختی نیز باید توجه به این مطلب داشت که آنچه در عالم رقم می‌خورد خارج از مشیت الهی نیست و از این رو در قلمرو امر الهی و دینی قرار دارد. از دیدگاه آیت الله جوادی آملی حوزه مواجهه انسان با واقعیت، تنها موجودات طبیعی نیست، بلکه مراتب گسترده موجودات از موجود مطلق تا موجودات محدود و مادی را در برمی‌گیرد. از سوی دیگر ایشان معتقد است موجود یا حقیقی است و یا اعتباری. موجودات حقیقی، موجوداتی هستند که مستقل از اراده و آگاهی انسان موجودند. مراد از موجودات اعتباری، موجوداتی است که با آگاهی و اراده انسان ایجاد می‌شود؛ یعنی اراده انسان مقوم تحقق آن‌هاست. اعتباری بودن برخی موجودات به معنای غیرواقعی بودن آنها نیست، بلکه به معنای واسطه بودن اراده انسان در ایجاد آن‌هاست. موجودات اعتباری اگر در قلمرو ادراکات ذهنی باشند، واقعیت آنها موجود به وجود ذهنی است و اگر در قلمرو کنش‌های خارجی انسان‌ها باشند، واقعیت آنها آشکار و عینی است، اعم از اینکه فردی یا اجتماعی باشد. موجود اعتباری نیز انواع و اقسامی دارد؛ قسمی از آن برمدار اغراض وهمی و خیالی است و در نتیجه پوچ است. قسم دیگری، اعتباری است که منبع قبلی و بعدی دارد و ناظر به گذشته و آینده موجود در حرکت شکل می‌گیرد. ایشان با تمایز میان دو دسته معلومات در علوم طبیعی و علوم انسانی، معیار اسلامی بودن علوم انسانی را علاوه بر انکشاف علم نسبت به معلوم، تطابق موضوع با اراده تشریعی خداوند می‌دانند، بدین صورت که اگر موضوع علوم انسانی در نسبت با اراده تشریعی خداوند در نظر گرفته شود و علوم انسانی متکفل بررسی امر دینی باشد، علوم انسانی اسلامی محقق خواهد بود.
ب. سوابق دانشی: تاریخچه موضوع و سوابق نظری و دانشی موجود در این زمینه چیست و جایگاه موضوع حاضر کجاست؟ در تاریخ جهان اسلام، اندیشمندان مسلمان همواره در چارچوب اندیشه اسلامی دانش خود را دینی دانسته‌اند، از این رو پرسش از دینی یا غیر دینی بودن هویت علم مسئله‌ای چندان حائز اهمیت در میان آنها نبوده است، اما امروزه دانشمندان مسلمان به دلیل مواجهه تمدنی با جهان غرب، با نظریاتی مواجه‌اند که رویکردی سکولار و غیر الهی درباره هویت علم دارند. چنین مواجهه‌ای اندیشمندان مسلمان را در معرض این سؤال قرار داده است که در تمایز با علم و علوم انسانی سکولار و الحادی، علم و علوم انسانی

دینی و اسلامی چیست و چه ویژگی‌هایی دارد و معیار چنین علمی چیست. بنابراین یکی از مسائل مهم در حوزه علوم انسانی اسلامی، بحث در ارتباط با چیستی و معیار آن است. در این راستا آیت الله جوادی آملی از جمله اندیشمندانی است که در بستر حکمت و فلسفه اسلامی درباره این موضوع ضمن مباحث مختلف دیدگاه خویش را ارائه داده‌اند.

ج. **موارد نوآوری:** ضمن بیان دانش موجود، نوآوری طرحنامه بطور واضح و روشن تعیین شود.

اگرچه تاکنون مقالات متعددی درباره چپستی علم دینی نگاشته شده است، اما چپستی علوم انسانی اسلامی از دیدگاه آیت الله جوادی و به خصوص تمرکزی که ایشان بر امر دینی به عنوان معیار تمایز علوم انسانی اسلامی از علوم انسانی سکولار دارند، به عنوان پژوهشی مستقل، مورد توجه قرار نگرفته است.

در ارتباط با پیشینه پژوهش قابل ذکر است که اگرچه درباره چیستی علم دینی از منظر آیت الله جوادی آملی و نقد، بازخوانی و بررسی و تحلیل دیدگاه ایشان تاکنون مقالاتی نگاشته شده است، اما بررسی پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی نشان می‌دهد پژوهشی در موضوع علوم انسانی، اسلامی و نسبت امر دینی، با علوم انسانی، از دیدگاه ایشان صورت نگرفته است.

د. فرایند: فرایندی که در آن فرضیه/ایده/مدل/ نظریه حاصل شده است، بطور دقیق شرح داده شود.
در ابتدا مفاهیم اساسی علم، دین و علم دینی از منظر آیت الله جوادی آملی بررسی شده و سپس به ترتیب به سوالات ذیل پاسخ داده می‌شود:

- علوم انسانی چیست و معیار تمایز آن از علوم طبیعی چه می‌باشد؟
- از منظر آیت الله جوادی آملی تقسیم علم چگونه است و علوم انسانی چه جایگاهی در طبقه بندی علوم دارد و موضوع آن چیست؟

- معیار اسلامی بودن علوم انسانی چیست؟

این دیدگاه با بهره‌گیری از روش اسنادی و رجوع به آثار آیت الله جوادی آملی به مسائل مطرح شده پاسخ خواهد داد. آثار منتشر شده آیت الله جوادی آملی و نیز منابع اطلاعاتی مرتبط با سوالات، منابع این کرسی را تشکیل می‌دهند.

بدین منظور این منابع و آثار شناسایی و مطالعه شده و مباحث مرتبط از آن‌ها استخراج شده است، آنگاه با تنظیم منطقی و تجزیه و تحلیل داده‌ها، یافته‌های پژوهش حاضر حاصل شده است.

ه. منابع: فهرست منابعی که در متن ارجاع داده شده است، آورده شود.

پارسانیا، حمید (۱۴۰۰). جهان‌های اجتماعی، قم: کتاب فردا.

پارسانیا، حمید (۱۴۰۱). فلسفه و روش علوم اجتماعی، قم: بوستان کتاب

پارسانیا، حمید (۱۴۰۲). بیست پرسش درباره علم دینی، تهران: انتشارات موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم.

جوادى آملی، عبدالله (۱۳۸۰). انتظار بشر از دین، قم: موسسه اسراء.

جوادى آملی، عبدالله (۱۳۸۱). شریعت در آینه معرفت، قم: موسسه اسراء.

جوادى آملی، عبدالله (۱۳۸۷). منزلت عقل در هندسه معرفت دینی، قم: موسسه اسراء.

جوادى آملی، عبدالله (۱۴۰۱). علم دینی، تحقیق و تنظیم: حمید پارسانیا، تهران: انشارات دانشگاه تهران.

فراہی، ابونصر محمد بن محمد (۱۹۹۵م). تحصیل السعاده، بیروت: دار و مکتبۃ هلال.

خلاصه طرحنامه شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه باشد.